

A lecsúszás, a kihullás pályája persze különbözött. Talán csak véletlen, hogy éppen a két asszony szereplő hagyta el *önként* a funkcionáriusszerepet; s közülük az, aki valamelyest meghasonlott, attól fogva valóságos bűnhődéstörténetet élt át. (Évekig nem kapott állást; és huszonöt évvel később, mikor ennek az – az idő tájt már idős – asszonynak félig leégett a háza, a falu szinte egyöntetűen *őrült*. Az öregasszony pedig tető nélkül telett ki abban az évben.) A kollektív megvetés mindójüket elkísérte, s ezt észre is vették. Ugyanakkor nem veszik észre, hogy amikor a hivatalok mai, már őket sértő magatartását panaszolják, akkor *ugyanarról* van szó, mint „az ő idejükben”. Hogy a közönyös és elutasító hangnembántás. És persze az egykori internáltatás is az volt. Enyhén szólva.

Különös az is, ahogyan a lecsúszás, a megvetés nyomán ezekben a gondolkodásokban kettéválik a társadalom: pontosan értik, hogy miért ez a sorsuk, de nem értik, hogy az *övéik* miért nem becsülik meg őket mégis. Csalog Zsolt két interjúalanyának is az a legnagyobb fájdalma, hogy nem kapott meg egy mozgalmi kitüntetést. Hogy ő nem „Szochazás”. (A kifejezést a horányi Vörös Meteor telepen ismertem meg.) Számkivetettségüket értik, de hogy ne tartozzanak többé a Párt bensőséges táborába, az megemészthetetlen a számukra. Ez az igazán fájdalmas. S hogy a fundamentalista hit és a hatalom élvezete rokonok, azt jól példázza, hogy mindkettőre érvényes Szalai Sándor professzor egykori mondása: „Ha egy királyt *detronizálnak*, az annak fája. Kikerülni a hatalomból: ez igazi emberi veszteség, súlyos fájdalommal jár. De! *Le van szarva.*”

Eredeti kiemelkedésük, a kezdetek társadalmi szelekciója egyébként nem volt egyértelműen *kontra*. Voltak közöttük jó képességű, igen eszes emberek, meg butácskák is, aztán eszes és/de jellemtelen, korlátolt és/de erkölcsös – szóval, mindenféle. Ami azért érdemel figyelmet, mert most megint egy forradalmi eliváltás idejét éljük: a plebejus rétegek esélyeiről szó sincs, de a középosztály egy része a helyi elitbe emelkedik. Ismét az ismeretlen tehetségek és a sunyi karrieristák ideje jön el – és mielőtt az elődök nemzedékéről ítéleznénk, érdemes arra gondolni, hogy az eljövendő hatalom ugyanakkorát tévedhet, amikor ágenseit válogatja, mint az a régi.

Csalog Zsolt írásainak szereplőit többnyire látja is az olvasó. De legalábbis hallja. S az az igazi meglepetés, amikor, a szövegben előrehaladván, egyre kopnak az eleve kész ítéletek, az *előítéletek*, a megvetéssel sajnálat, aztán némi megbecsülés váltakozik – s végül elismerjük, hogy ezek a hazugságoktól és téveszméktől vezérelt életek is *hitelesek*. Éppoly hitelesek, mint a sajátunk. „Korunk hősei” már mások, s így fölfogva a dolgot, ezek a hősök *idejélműltak* – de hát a korszerűségünkben mi magunk annyira biztosak lennénk? Ha majd elismerjük, hogy nem vagyunk többé a kor emberei, magunkról is azt mondhatjuk: istenem, hát ilyen volt itt élni.

Vágy Gábor

A NEVELÉS ELLENTÉTE AVAGY: KAPITULÁLJUNK-E?

Csalog Zsolt: *Fel a kezekkel!*
Maecenas, 1989. 406 oldal, 89 Ft

„Brutális és durva dolgokat látok.
Brutális és durva vagyok ellől.
Nagyon sajnálom, emberek.”

(AE Bizottság)

Kezdetben jövének a szakácskönyvek. Aztán az erotikus és pornó irodalom és a korábbi szamizdatok, no meg a tanúságtételek, életrajzok, önéletrajzok soha nem látott áradata. És De Sade márki munkái. És leírásai mind-ama dolgoknak, amiket mindenki tesz vagy tenne ugyan, de amikről beszélni nem ildomos. A piacon túlkínálat támadt abból, ami nem társasági téma, ami kényelmetlen és kisé kinos volt, nemcsak az utóbbi évtizedekben, hanem részben mindig is. A könyvkiadás most írásban adja mindnyájunk tudtára, hogy az egyes ember dolgai nehezek, hogy a szex meg a politikai és nem politikai erőszak nagyon is létező dolgok, mint ahogyan az üllelő és egyéb érzékek összes realizása is az. Csalog Zsolt réges-rég olyasmiket ír az egyes ember-ről, amihez a könyvpiac csak most zárkózott

fel. A Csalog-interjúkötetek egyik legújabbika a **FEL A KEZEKKEL!** címet viseli.

A könyv, krimit sejtető címlapjával (melyen tekintetünket egy feketeneműs nő és egy kis kupac pénz csábítja) akár el is sikkadhatna a mai könyvbuzgárban, sőt magának Csalognak szinte ugyanakkor megjelenő másik kötetei mellett is. De belelapozunk. Csalog adatközlői ezúttal válogatott stricik, mindkét nembe li kurvák, rablók, orgazdák, egy-egy narkós, sátánista. Hmm – szólunk. Megvesszük. Gondosan elolvassuk. A könyv azonban igen zavarbaejtőnek bizonyul, többeszerre is. Mert mit is tartalmaz ez a négyszáz oldal? Interjúkat, természetesen: a műfaj virtuóz darabjait. Alanyai egy bizonyos jogász, dr. Faragó Gábor, alias Bognár Szabolcs praxisából származnak, aki az elesettek és tévelygők gyámolítójaként és a könyv szakmai lektoraként egyaránt szerepel a műben. Sok éve arról híres országserete, hogy ő az intézetet járt serdülők, fiatal felnőttek ügyeinek egyik, akadályokat és fáradtságot nem ismerő felkarolója. Antihősemk üzenhét és harminc év közöttiek, vagyis a hatvanas és korai hetvenes „békeévek” szülöttei, akik valamennyien (három, figyelemre méltó kivétellel) állami gondozottak, intézeti gyerekek voltak. Ügyeik pedig, szinte kivétel nélkül, mindig szabálytalanok, lét alattiak, kriminálisak. Mindnyájan a budapesti fél- és alvilág figurái, olyanok, akikről az átlagpolgár sokáig csak mint rendőrségi, bírósági tudósítások szörnyülködve megnyugvó olvasója hallhatott valamit.

Szóval, mit is olvasunk tehát? Krimet? Hírlaptudósításokat? Szenzációkat? Szépirodalmat? Erkölcsmemesítő példázatokat? Egyik sem fedi az interjúk műfaját. Zavarban vagyunk: nem tudjuk hová tenni az olvasottakat. Nyomát se leljük ugyanis se távolságtartó hűvösségnek, se a szerző ítéleteinek; sehol a ketrec, ahová a szörnyetegek zárhatók volnának. Nincs módja az olvasónak „objektív” távolságtartásra, vagyis morális érveken alapuló elzárkózásra sem: a bemutatott emberek nem egyszerűen csak elvetemültek. Azon kapjuk magunkat, hogy szenvedésük, kudarcba fulladt terveik, tehetetenségük legalább ugyanannyi együttérzést is keltenek bennünk. Nincs módunk együtt háborogni a szerzővel, hogy micsoda alakok ezek itt. Másrészt minden együttérzésünk ellenére sem tá-

mad kísértésünk átállni az ő pártjukra, a külvilág ellen. Minden vérfagyasztó és szívszorító esemény a legnagyobb természetességgel hangzik el.

A könyv zavarbaejtő. Vagy áldozat, vagy bűnöző – diktálná mindnyájunk első reflexe. Ámde Csalog olyan bifokális szemüveget ad ránk, amin a bűnözőt és az áldozatot egyszerre látjuk meg minden egyes szereplőben, vagyis egyszerre szemlélhetjük mindnyájukat két, egymástól távol eső nézőpontból. A szerző pedig mintha sehol sem volna a műben; hiába próbálnánk segélykérőn körbepillantani, előre- vagy hátralapozni. Hőseit nem használja szócsőnek. Nem komponálja magát a képbe Hitchcock módjára. Nem is próbálja védelmezni az olvasót a hatástól, melynek munkája kiteszi. Mintha nem is kommentálna semmit, legfeljebb szerkesztőként, anyja szávaival. Ily módon viszont nagyon is jelen van: stílusa rá is nagyon jellemző, bárholnan származzanak interjúalanyai.

Csalog életműve mára óriási portrégyűjteménnyé vált, némelyik hosszú, egész kötetnyi, komplett környezet- és korrajz kíséri, mások fél-egy ívnyiek, és mozaikszerűen állnak össze az adott kötet többi darabjával. Szerzőnkől magától, egyik kötete fűlészövegéből tudhatjuk, hogy munkájában három tanult szakmája, a régészet, az etnográfia és a szociológia ismeretanyag, módszertana, látásmódja segíti. Magam pszichiáter vagyok. A Csalog Zsolt által bemutatott emberek minden pályatársamnak ismerősek lehetnek, aki igazán hallja, mi mindent mondanak el azok a betegek, akikkel az egész világnak nehéz szimpatizálnia. Olyan állapotokra gondolok, mint az alkoholbetegeké, akiknek szenvedései, kapcsolati zavarai és antiszociális vonásai ugyanilyen keveréket alkotnak, mint a kötetben megszólalók tulajdonságai. Csalog Zsolt e munkáját így elsősorban esettanulmányok gyűjteményének tekintem, jóllehet az alanyok közül kezelt eset csupán kettő van.

A régész, az etnográfus és a szociológus egyaránt emberi kultúrák, társadalmak jelenségeinek megismerésére törekszik. A régész időben is távoli civilizációkkal teremt megismerésen és megértésen alapuló kapcsolatot. Az etnográfia művelésének ugyancsak feltétele a másféle emberi kapcsolatokba, szokásokba, értékekbe való beleérzés készsége, a szo-

ciológusnak pedig saját társadalmi jelenségeit kell tudnia egyszerre kívülről szemlélve és belülről érezve leírni. Csalog interjúiból olyan szakember munkáját ismerjük meg, akit eredendő emberi beleérzőképességén kívül szakmáinak sajátos empátiás módszerei is nyilvánvalóan segítenek mondanivalója kifejtésében.

Csalog e könyvében tehát olyasmiről ír, amiről nem szoktunk beszélni, amit nem ismerünk, de amit (mert távol igyekszünk tartani magunkat tőle) nem is igen van módunk megismerni. Hogyan írnak vajon az efféléiről mások?

A következőkben három, szükségszerűen önkényes példát fogok felhozni arra, hogy különböző szerzők (egy református lelkész, egy törvényszéki orvosszakértő és a pszichoanalízis felfedezője) miként tárgyalják a hasonlóan kényelmetlen társadalmi jelenségeket. Bestiáriumaikban csupa olyasmiket találunk, amiről mindenki tud, ám aminek nem-hogy megoldása, de jó darabig még pusztá megnevezése is meglehetősen kihívás, sőt fenyegetés volt az adott kor fennálló rendjére nézve. A zavaró jelenségek néven nevezése, tudomásulvétele ellen a civilizáció zászlaja alatt olyan keresztes háborúk folyhatnak, melyekkel a rend pusztá érzete fenntartható ugyan, de amelyek egyszersemind egyre távolabb visznek a felvilágosult megoldási lehetőségektől. Lássuk tehát a három bátor szerzőt.

Bornemisza Péter 1578-ban adta közre az **ÖRDÖGI KÍSÍRTETEK**-et (Magyar Helikon, 1977). Ez a munka roppant alapos enciklopédiája minden olyasminak, amit a korabeli gondolkodás az ördög munkájának tulajdonított: szex (a saját és másik nembeliekkel, perverzciók mindenféle nemci, promiszkuitás), gyilkosságok, rablás, részegesség, garázdaság, csalás stb. stb. A szereplők és egyszersemind az írás címzettjei: „*sok bálványozó paráznák, sok tolvajló és dúló latrok, sok nyúzó, foszló tisztartók és urak, sok dőzsölő részegesek, sok megvakult undok pogányok. Kikel ugyan pórázon hordoz az ördög, mint tulajdonát*”. A jó állapotok, a rendezettség, emelkedettség nem könnyű és automatikus eredmények, hanem sokaknak nagyon is szívós munkával kell megpróbálniuk visszavicélni a civilizáltságba, már amennyire az lehetséges. Senki sincs felmentve, állítja, legyen bármilyen rendű, rangú, nemű. Nem kivétel

sem saját maga, sem prédikátor pályatársai. „*Tudom, most is sok latornak nehéz ez kijelentés, mondom azfélének, azki olyan, és mégis ki nem akar térni, és azok sok patvaros szóval szidalmazták ezeket. És finnyálkodva jelenítetik, mintha iszonyodnának az nagy éktelelenség írásoktól.*” „*Olvassa meg azért minden rőnd, és innét ez hasznot veszik, hogy az igen bölcsék mégis megismerik magokat igen bobondoknak lenni, és így mégis löböt tanulnak.*” Lett is nagy botrány belőle annak idején: Bornemisza ugyanis kora ismert embereinek példái, sőt a maga életéből vett példákon mutatta meg: az ember élete bonyodalmasabb, mint azt hinni szeretnénk. Megoldani pedig csak a megnevezett problémákat lehet.

Báró Krafft-Ebing doktor klasszikus munkája, a **PSYCHOPATHIA SEXUALIS**, számtalan kiadást ért meg a századforduló táján (magyarul másodsor pl. a tizenkettedik német kiadás fordításaként, Budapest, Kostyál Jenő kiadásában 1908-ban). A szerzőnek törvényszéki elmeorvosi gyakorlatában a szexuális perverzciók eseteinek százaival volt dolga. Művében ezeket igyekszik rendszerezve bemutatni, szakemberek, majd a későbbi kiadásokban a (launul értő) nagyközönség számára is, segítségnyújtó, oktató, felvilágosító céllal. „*Az orvostudománynak és főleg a pszichiátriának szomorú előjoga, hogy állandóan az emberi élet árnyoldalaival, az emberi gyöngeséggel és htványlelkűséggel kell foglalkoznia.*” „*[...] a természet eme mostoha gyermekei [...] a legmélyebb szánalmat kellik felbennünk*” – írja könyve előszavában a szerző, törvényszéki eseteiről és arról a többi kezeletlenről, aki őt az első kiadások nyomán panaszleveleivel elárasztotta. A munka maga anatómiai, fiziológiai alapismeretek és rendszerezett eseteírásokat tartalmaz a szexuális perverzciók mindennemű formáiról, a kor orvosi, lélektani ismereteire alapozott értelmezésben.

Ugyanilyen, új területet birtokba vevő, de hosszú időn át túlságosan kényelmeden tudományos mű volt Freudnak szinte minden írása is. Munkássága nemcsak a neurotikus kórképekben mutatta ki a civilizálódás folyamatának kisebb-nagyobb elégtelenségeit, hanem azokat valamennyiünk hétköznapi elvétéseiben, áloméletünkben, a fejlődéslelektani fázisok rögzüléseiben, visszatéréseiben is demonstrálta. Az **ÁLOMFEJTÉS** (1900; utolsó magyar kiadás: Helikon, 1985) arról az elméleti

és gyakorlati kutatómunkáról írott beszámoló, melyet egyvalaki (történetesen saját maga) álmainak elemzése és ezzel tudatalan, domesztikálatlan lelki területek feltárása jelentett. E műve első lapjain ő is a témát bemutató, illusztráló anyag kényes mivoltáról ír: „[...] csak saját álmaim és pszichoanalitikai kezelésben álló betegeim álmai közül válogathattam”. Betegek álmai azért nem alkalmasak, folytatja, mert azokat „a neurotikus karakter [...] nemkívánatos módon komplikálja. Saját álmaim közlésével viszont óhatatlanul együtt jár, hogy idegenek mélyebben beláthatnak saját lelki életem bizalmas részleteibe, mint kedvemre való volna, és amennyire ez egyébként elvárható egy szerzőtől, aki nem költő, hanem természettudós. [...] remélem, a munka olvasói meg fogják érteni nehéz helyzetemet, és elnézőek lesznek irántam, s hogy mindazok, akik a közölt álmoktól némiképpen találva érzik magukat, legalább az álomélettől nem fogják a gondolat szabadságát megtagadni”. [...] elmeorvos kartársaim a jelek szemlénemigen vették a fáradságot, hogy túljussanak a kezdeti idegenkedésen, amelyet az álom újszerű magyarázata kelt” – írja azután némi rezignációval könyve tizenharmadik kiadása elé. A BEVEZETŐ FLODÁSOK-ban (1917, utolsó magyar kiadás: Gondolat, 1986) ezt írja a lélektan-ellenesség magyarázataként: „A harmadik és legérzékenyebben talált megbánást azonban az emberi nagyzás a mai lélektani kutatásból kapta; ez ugyanis be akarja bizonyítani az énnek, hogy még a saját házában sem úr [...]; nekünk jutott osztályrészül, hogy a legnyomatékosabban képviseljük és erősítsük meg a tapasztalat anyagával azt, ami minden egyes embert a legközelebből érint. Innen az általános lázadás tudományunk ellen, az akadémiai méltóság teljes mellőzése minden tekintetben [...]” A helyzet azóta persze rengeteget változott, és a pszichoanalízis felismerési ma a segítő szakmák, így például a modern pszichiátria ismereteinek is törzssanyagát alkotják.

Kevésbé kényelmetlen, a fennálló rendet kevésbé sértő viszonylagosságokkal foglalkozik a néprajz és a régészet, de megint csak olyasmivel, ami az éppen adott, az éppen érvényes szokásokat, kultúrát, értékeket más összefüggések között láttatja. A régészet is, a néprajz is hasonló alapállást igényel művelői-től: a ráhangolódás, a közvetlen megértés, beleélés készségét olyasmiról, ami térben és időben messzire esik. Sajátos módszerek, sajátos képzettség, tudásanyag nem nélkülözhe-

tők ugyan, de a beleérzés készsége a szakma művelésének alapvető feltétele. Néprajznak, művészettörténetnek napjaink anyagára való alkalmazása megmutatja, mennyire meghökentők lehetnek hétköznapjaink jól ismertnek hitt jelenségei. Falvédók, tetoválások, falfirkák vagy az illemhelyi költészet gyűjteményeinek kiállításai és közreadásai jól mutatják a városi néprajz létjogosultságát.

De miről is szól Csalog Zsolt könyve? A négyszáz oldalon tizenhárom interjút olvassunk, és utószóként még egyet, Faragó, alias Bognár doktorral. A tizenhárom fejezetben ugyanannyi jellegzetes sors a budapesti stricik, transzveszták, mindkét nembeli alkalmi és főállású prostituáltak, narkósok, betörők, orgazdák köréből, és szinte kontrollcsoportként három ép és sokkal köznapibb ember bemutatása.

Kik ők? – Huszonnyolc éves férfi: ávós, majd rendőrüzt apa; kétéves kortól nevelő-apa, csavargás; tizenegy éves kortól hét év intézet. Anyjáról egyetlen szó se esik mindvégig; se arról, hogy lett volna, sem hogy hiányzott volna a családból. Nagykorúságától egy leszerelt rendőrrel járnak betörni; két év börtön, egypár napnyi házasság, ivás, verekedés, rendőri felügyelet; most meghúzza magát. – Huszonkilenc éves, drogos férfi: alkoholista katonatiszt apa, majd nevelőapa. Tíz év intézet, két megkezdett iskola, narkó, katonaság; gyereke születik, börtön, válás, alkalmi munkák, együttélés egy drogos partnerrel. Intézetű osztályának harminckét gyerekéből csak egy nem volt börtönben, mondja. Terve: intézetű nevelőnek szeretne menni. – Huszonnégy éves nő: intézetben háromnapos korától; nevelőszülei azzal fegyelmezték, hogy földbe ásták. Kacérkodik a prostitúcióval, ideje nagy részét Pesten tölti. Munkahelye, élettársa, lakása állítólag a Nyírsebben volna, de nem valószínű, hogy ez igaz. – Húszéves nő: arabokra specializálódott prostituált; születésétől intézetben élt; alkalmi partnerek tizenöt-tizenhat éves korától. Legfőbb vágya: egy rendes albérlet, hogy keresményéből félretehetne valamit lakásra, meg valaki, akit szeret. Eddig nincs megtakarított pénze. – Harmincéves férfi, volt zöldséges, most tizenhét éves élettársát futtatja. Intézet hétéves korától, autólöpés, rablás, börtön. – Tizenhét éves férfi, születésétől intézetű nevelt; orgazdaságból,

homoszexuális prostitúcióból él. – Újabb nő, prostituált. Szüleit nem ismerte, szinte évente más intézetekbe került, tizenhét éves korától „arabozás”, majd kissé hosszabb viszonyok. Az epilógusból tudjuk meg, hogy a legutolsóból se lett házasság, ahogyan tervezte volna. – Intézetben és jobb természetű nevelőszülőknél felnőtt fiú, homoszexuális partnerrel élt, munkásszállón. Ikertestvére nemrég látszat-házasságot kötött. Ő maga agytumor miatt rokkant nyugdíjas. – Tizennyolc éves nő, drogos, súlyos pszichiátriai zavarokkal. Intézet hét éves korától, bár apjával valamelyest még ép a kapcsolat egy darabig. Partnerai mind homoszexuálisak lettek, senkije nincs. – Huszonöt éves nő: nagyanyja nevelte (anyját apja futtatta); tizenöt éves kortól intézet. Anyja sorsát követve, szinte másolva szalaszt el több jó kapcsolatot, gyereke egy biszexuális bűnözőtől születik. – Harminckett éves férfi, fél éves korától intézetben; tizennegyedik évtől egyik gyermekvédelmi a másik után; tizennyolc éves korától munkásszállók, csavargás, csövezés, egy rövid házasság, katonaság. Élettársa meghal, pszichiátriai kezelések, újabb élettárs; házassági tervek.

Embereink-több tekintetben is alapvetően hasonlatosak egymáshoz. Ki így, ki úgy, de mindnyájan olyanok, akiknek életmódja homlokegyenest ellenkezik mindennel, amit fennköltnek, emelkedettnek, rendezetnek, elégedettnek lehet nevezni. Második közös vonásuk: hiányzik úgyszólván mindannyiuk életéből a lehetőség (és a képesség is) arra, hogy valakihez vagy valamihez tartósan kötődjenek (kivéve három személyt). Végül pedig: valamennyiük sorsánál közös kiindulópontja, hogy (ismét ugyanazon három embert kivéve) egytől egyik állami gondozottak, intézeti gyerekek voltak.

A példák tehát nem egyébről szólnak, mint **A NEVELÉS ELLENTÉTÉRŐL**. Arról, hogy a gondoskodó, megértésre épülő emberi kapcsolatok hiánya alapján hogyan jönnek létre és hogyan öröklődnek át akár a harmadik generációra is ugyanazok a kapcsolatképtelenségek és -hiányok, amelyek közepette mindnyájan felnőttek. A volt állami gondozottak, intézetiék, a tizenhárom súlyos eset ellentétüként, sötét, gyászos vonásaikat kiemelő kontrasztként három történet szolgál: két legjobb baráté (Marci Jehova tanúja, Jancsi sítán-

hívó, tizenkilenc évesek) meg egy fiatal rendőr. És bár ők sem egészen átlagos emberek, de mindhárman családban nőttek fel, tartják a kapcsolatot rokonokkal, barátokkal. Olyan kapcsolatot, melyet nem a puszta érdekek, szükségletkielégítés tart össze, melyben mindkét fél számíthat a másikra, igényeik, terveik vannak.

Lehetne-e véleden az összefüggés, hogy az intézetben nevelkedettek helyzete, állapota, kapcsolatai mind-mind rosszabbak, romosabbak, mint a családban nevelkedett három emberéi? Nemigen. Csalog Zsolt és Bognár Szabolcs történeteinek éppen ez a legfőbb állítása: a neveltetés (itt történetesen annak ellenkezője) szabja ki a hős sorsát. A könyvből nehezen cáfolható bizonyítékát kapjuk annak, hogy az emberi kapcsolatok nélküli nevelés eredménye mi lehet, hogy mennyire lesz valaki képes vagy képtelen ép emberi viszonyokra lépni embertársaival.

Van egy nagyon sajátos szakszava a modern pszichiátriának: a tárgykapcsolat fogalma. Csalog Zsolt könyvéből ennek némely alapvető tényeiről kapunk nehezen elfelejthető lelkét. Targy alatt szeretetünk, emberi ragaszkodásunk tárgya értendő, vagyis (ép esetben) emberek: kezdetben ez az anya (vagy aki őt helyettesíti), majd a másik szülő és az egyéb nevelő, gondoskodó lények, a kortársak egyre bővülő csoportja. Neveltetésünk kezdeti élményei döntően befolyásolják a kapcsolatokra való későbbi képességet. Azt, hogy akivel dolgunk van, minek nézzük, mi szerint bánunk vele, hogy mennyi a viszonyban a kölcsönösség, hogy szükségleteink kielégítésében betartunk-e valamilyen társadalmi szerződést és mifélett: mindezt a neveltetés döntően szabja meg. Tulajdonságaink olyan lélektani szerkezetek formájában épülnek belénk, melyek alapvetően az első évek emberi kapcsolataiból származó élményeink jogutódjai. Az interjúalanyok nevelkedésének igen sok egyforma vagy hasonló vonása van. Nem létező vagy jó esetben csonka család, alkoholista apa, anya; állami gondozás csecsemőkortól, kisiskolás vagy serdülőkortól, hányattatás intézetek és nevelőszülők sora közt: a személyre szóló, gondoskodó emberi kapcsolatok legdurvább hiányai vagy többszörös és súlyos amputációi. Szeretetük tárgyai (tárgykapcsolataik) így azután vagy nem emberiek (pél-

dául a betörők esetében), vagy ha igen, olyanok, akik a kapcsolatra alkalmatlanok, akikkel a viszony nem egészen emberi, akik a legjobb esetben is menthetetlenül kicsúsznak kezük közül, akiket képtelenek megtartani: olyanok, akikkel a korai kapcsolatok minden kínja és fájdalma megisméülődik.

„Az elég jó anya” hebehurgyának látszó fogalmát Donald Winnicott angol gyermekgyógyász és pszichoanalitikus definiálta. Elég jó az az anya, aki a gyermeket úgy gondolja, hogy annak egyéni igényeihez és fejlődési tempójához elegendő pontossággal igazodik; ennek révén a gyermek szükségszerű csalódásai mindvégig az általa elviselhető mértéken belül maradnak, és az ép fejlődés húzóerejeként hatnak. A törésszerű csalódások, a gondoskodás tartós, súlyos pontatlanságai, elégtelenségei viszont olyan hatások, melyek törvényszerűen vezetnek a súlyos személyiségzavarok, a kriminalitás felé. Az elég jó anyai gondoskodás hiányának hatását csakis a kellő időben érkező, elegendő mértékű személyes gondoskodás ellensúlyozhatja.

Ma ezek a gondolatok közvetlenül aktuálisak. A pedagógia, a fejlődéslélektan, a pszichiátria egybehangzóan és régóta kimutatta az intézei nevelés minden szempontból való hátrányait és káros voltát a családi vagy nevelőszülői rendszerhez képest. Személyes érdekeken alapuló poliükai ellenállás teszi hosszú ideje lehetetlenné az aránytalanul költséges és kimutathatóan káros gyermekvédelmi, nevelőotthoni rendszer lebontását.

Kapitulálunk?

Cserne István

Kardos Sándor–Jávor István–Kovács Albert–Kenedi János–Pető Iván–Vági Gábor: „Hol zsarnokság van, ott zsarnokság van”
Hétorony Könyvkiadó, 1989. 385 oldal, 195 Ft

A

JELENTÉS

Jelentem hogy tárgyban nevezett egyének tevékenységét T 3/b hálózat vizsgálta melynek során a következőket állapítottam meg.

Nevezettek birtokába jutott 1946–1957-ig időszakból származó vegyes dokumentumok kiadási előkészületét 1989. febr. 23-án jelentettük, mikor a készanyag példányt megszereztük „Előszóval” együtt. Utóbbi szerint nevezettek egy dunántúli városban élő barátjukról kapták az anyagot, akinek akkor elhalt apja gyűjtötte. Mivel hogy különféle minisztériumok panaszirodáin dolgozott. (Feladat még. nevezettek dunántúli kapcsolatait, elhalt gyűjtő küléte? illetéktelen hiv.irat használat ill. eltulajdonítás alapos gyanúja!) Nevezettekéről részletes inf. a szem.anyagokban neveik alatt (különösen Kenedi, Pető! akt.pol.tev.). Készanyagban áthúzott és áttört nevek azonosítása folyamatban. (Az eredeti 30 lvs dok.anyagról sajnos nincs másolatunk. Különben nem minden nevet változtattak meg, pl. Rákosi, Kádár elvtársé!) F.év febr. jelentésünkre visszajelzés nem történt, ezért az anyag f.őszén megjelent (Hétorony kiadó – csatolva). Legutóbb azt az irányelvet kaptuk hogy tartalma nem érdekes (Rákosi rendszer bírálata és fofóanyag) vizsgálni azt érdemes hogy az elhalt gyűjtő egyén (ill. fent nevezett Petőék, Kenediek valamelyike) kapcsolatba lépett-e a jelentések valódi szereplőivel és pol.személyi támadásra (ezzel az eszközzel inkább műlépjünk hamarabb!) ill. perurafelvételi kártalanítás céljára átadott-e iratkópiákat eredeti neveikkel? Várhatók-e ilyen értelmű lépések.

Mellékelten csatolom (T 3/b.21. tegnap küldte) a kiadványról nyilvánvalóan publ. szándékkal készült ismertetőt mely még nem történt meg. (B melléklet, Feladat: szerző leinf.)
1989. nov. 7. díke

B

DAVAJ BOYSZOLGÁLAT

Elképzelem, hogy a kötet közreadói meglehetősen konspiratív körülmények között találkoznak – ahogy előszavukban leírják – „egy dunántúli városban élő” barátjukkal, átvesznek tőle harmincnyolc dokumentumot, amelyet a barát „akkoriban elhunyt édesapja” különféle magas hivatalok munkatársaként 1953 és 1957 között szerzett, megfogadják, hogy a nyilvánvalóan „szabálytalanul” egybegyűlt (mondhatni: titokban kilopott) iratok pontos eredetét és gyűjtőjének nevét homályban hagyják, s mielőtt kincsüket mások elé tárják, személyiségvédelmi okokból gondosan átugazítják a személy-, intézmény- meg helységneveket – és visszagondolok keserű éveinkre.

1984-et írtunk, vagy mást, akkortájt. Amikor eljárunk az izgis „titokba”. Amikor irato-